

The image shows two young boys sitting in green, circular, pod-like structures. They are both holding and reading books. The boy on the left is wearing a blue and black shirt, and the boy on the right is wearing a striped shirt. The background is a plain, light-colored wall.

FIND SELV FRED OG RO

I KLASSEVÆRELSET ER DET **LÆRERENS ANSVAR AT SKABE RO**. MEN I DE NYE SKOLEBYGNINGER ER DET DEN ENKELTE ELEVS EGET ANSVAR AT FINDE FREM TIL FREDFYLDTE STEDER.

* Børnekroppe bag en lukket dør i et lokale afgrænset af fire vægge. Alle bænket ved ensartede borde og stole. Siddende i samme stilling med blikket rettet mod enden af lokalet, hvor en lærer – som den eneste – er i bevægelse foran en tavle. Børnene må ikke bevæge sig for meget. De må heller ikke tale indbyrdes, med mindre læreren giver lov. Undervisning kræver kroppe i ro.

Sådan var det, og sådan er billedet af god undervisning formentlig stadig hos mange voksne danskere. Men virkeligheden er en anden. I disse år sker der helt konkrete forandringer af skolens fysiske rum. Det ændrer sammenhængen mellem undervisning og ro og synet på, hvad der betragtes som forstyrrende uro i skolen. Og forandringerne er planlagte: Tilbage i år 2000 kunne man i Folkeskolerådets debatoplæg "Vision 2010 – en udviklingssamtale med skolen" læse anbefalinger om ændring af skolebygningernes udformning. Formålet var et såkaldt "nødvendigt opgør med de traditionelle undervisnings- og organisationsformer." Og siden har man flere steder i Danmark set de fysiske forandringer tage form – både i forbindelse med nybyggeri, og når eksisterende skoler bliver renoveret eller bygges om. Men hvad har det at gøre med støj og uro?

Adjunkt Malou Juelskjær fra Institut for Læring, DPU, forklarer:

"Folkeskolerådet ville for eksempel ikke længere have 'én klasse, én lærer, ét rum'. Det ville en viceinspektør på en nybygget skole heller ikke. Da jeg interviewede hende, sagde hun: "Vi er nødt til at få døre og vægge væk. Når læreren kan lukke døren, bliver det business as usual." De gamle fysiske rammer bliver udpeget som 'problembarnet'. Både i forhold til indlæringsproblemer og i forhold til spørgsmålet om støj og uro," fortæller Malou Juelskjær. De nye skolebygninger skal respektere krav om forskellighed og undervisningsdifferentiering.

"Selvfølgelighederne om børn og læring er nu nogle andre. Vi taler om, at børn har forskellige læringsstile, og at børnekroppe er forskellige. Nogle børn ligger helst ned, når de lærer. Andre skal have I-POD'en i ørerne. Andre igen sidder bedst i vindueskarmen, hvor de kan følge livet udenfor, samtidig med at matematikopgaven løses. Den traditionelle skole med dens undervisningsformer og fysiske rammer kommer her til kort," siger Malou Juelskjær.

Ro på nye præmisser

Men er resultatet af de mange åbne rum i de nye skoler ikke netop et uroligt og støjende skoleliv? Ikke nødvendigvis. Malou Juelskjær forklarer:

"Automatreaktionen er, at der var ro i det gamle klasseværelse, mens der med de nye åbne bygninger er uro over det hele. Og naturligvis er der et helt andet 'leben' end i det traditionelle klasseværelse. Eleverne er i stadig bevægelse rundt om på skolen, mens de finder ud af, hvor de nu vil arbejde. Og mulighederne er mange. Der er

” DET KAN BETYDE, AT MAN FOR AT FÅ RO TIL SIT FAGLIGE ARBEJDE KOMMER TIL AT EKSKLUDERE SIG SELV FRA EN STOR DEL AF DET SOCIALE LIV I KLASSEN.

Malou Juelskjær

"arbejdshemse", "siddetrapper", "nicher", "stilleområder", sofaer, sækkestole og hængekøjer, som eleverne kan ty til. Og lærere og ledere er så også i bevægelse for at finde børnene og hinanden. Pointen er, at skellet ikke længere er mellem ro og uro, men snarere mellem produktive og uproductive forstyrrelser og mellem mulighed for eller umuligheden af at fordybe sig."

Samtidig stiller Malou Juelskjær også spørgsmålstegn ved forestillingen om, at der skulle være så roligt i det traditionelle klasseværelse. I sin forskning har hun interviewet elever, der peger på, at konklusionen måske er en anden. En dreng, som har skiftet skole fra en klassisk indrettet skole til en nyindrettet skole, siger:

"En skoledag på min gamle skole kunne godt være sådan noget med, at der kom en lærer, og så larmede folk, og så fik vi ikke noget ud af den time. Så kom den næste lærer, og så larmede folk, og så fik vi heller ikke rigtig noget ud af den time. På den måde gik dagen bare."

Malou Juelskjær forklarer:

"Sådanne oplevelser illustrerer netop, at eleverne i det traditionelle skolerum er henvist til, om læreren kan få ro eller ej. Og når det ikke er tilfældet, kommer uroen til at dominere, og meget af tiden går med forstyrrelser og irettesættelser. I de nye skolebygninger får eleverne faktisk mulighed for at bevæge sig væk fra det, de opfatter som forstyrrende for deres læring. Dermed sker der en ansvarsoverdragelse fra læreren til eleven. Det er ikke kun lærerens ansvar at skabe ro. Det er også elevens eget ansvar at finde de rette omgivelser."

Ro er situationsbestemt

De fysiske og pædagogiske forandringer giver tilsammen et kvalitativt nyt skoleliv for såvel børn som lærere og ledere. Malou Juelskjær beskriver udviklingen som en overgang fra et disciplineringsrum til, hvad hun kalder et valgaccelereret rum. Disciplineringsrum – med den traditionelle skolebygning og rumanvendelse – er præget af stabile rammer og tidsrytmer. Klasselokalet har sin logik, fællesrummene en anden og skolegården en tredje. Omvendt i de valgaccelerede rum.

"De bliver til fra situation til situation. Rummene og de normer for adfærd, der hersker i dem, etableres ►

” SKELLET MELLEM RO OG URO FORSVINDER IKKE. DET ER STADIG NOGET, SOM LÆREREN SKAL FORHOLDE SIG TIL OG HANDLE PÅ. MEN DET ER IKKE LÆNGERE ET NAGELFAST SKEL, DER KAN DEFINERES PÅ FORHÅND.

Malou Juelskjær

kontinuerligt gennem de valg, som børn og lærere træffer, og den brug, de gør af områderne på skolen.

Det ene øjeblik er et bestemt hjørne for eksempel et læsehjørne for en gruppe elever. Lidt senere er samme hjørne en pausekrog, da eleverne er blevet trætte af at læse. Men hvad sker der så, når der midt i pausen kommer nogle andre elever fra en anden klasse og skal lave brainstorm på et projekt, de er i gang med? Så må det igen tages op til overvejelse, hvad det er for et rum.”

Den udvikling har stor betydning for, hvordan hele ro-/uroproblematikken tager sig ud.

”Skellet mellem ro og uro forsvinder ikke. Det er stadig noget, som læreren skal forholde sig til og handle på. Men det er ikke længere et nagelfast skel, der kan defineres på forhånd. Spørgsmålet om ro eller uro giver kun mening i relation til hver enkelt situation. Den specifikke vurdering må inddrage en række faktorer. Hvad er for eksempel acceptabel adfærd i arbejdshemsen lige netop i dag i forhold til de specifikke opgaver, der skal laves, de elever, der skal lave dem, og i forhold til omgivelserne - de elever fra andre klasser, der også befinder sig i området med deres opgaver, som skal løses uden for megen forstyrrelse?

Læreren og lederen skal ’dømme rigtigt’ fra situation til situation og må løbende forholde sig til spørgsmål som, ”er det, der foregår hér, noget, jeg skal slå ned på”. Ellers oplever eleven sig fejllæst og uretfærdigt behandlet. Samtidig betyder det, at eleverne skal kunne afkode, hvad den situationelle og stedsspecifikke acceptable adfærd er. Ellers havner de på den forkerte side af skellet.”

Behovet for ro kan føre til eksklusion

I det nye skoleliv er grænserne mellem det sociale liv og det faglige arbejde også blødt op. Malou Juelskjær forklarer:

”I den traditionelle skole er klasselokalet den naturlige ramme for det faglige arbejde. Det sociale liv foregår udenfor – i frikvartererne og rundt omkring på skolens andre arealer. I den nye organisering foregår undervisningen over hele skolen. Og som oftest er den faste modulopbygning og skoleklokken afskaffet. Dermed er der ingen klare skel mellem det sociale liv eleverne imellem og det faglige arbejde. En gruppe elevers faglige arbejde kan på et splitsekund blive til socialt samvær og omvendt. Grænserne er flydende.”

Det rummer ifølge Malou Juelskjær en fare for, at elevers behov for ro til den faglige fordybelse kan føre til social eksklusion.

”Hvis man er en person, der har behov for ro, når man arbejder, så bevæger man sig derhen, hvor der er roligt. Men det er måske også der, hvor der ikke er så mange andre elever. Det kan betyde, at man for at få ro til sit faglige arbejde kommer til at ekskludere sig selv fra en stor del af det sociale liv i klassen. Og det er selvfølgelig problematisk. Ikke mindst fordi eksklusionen i de tilfælde nemt vil blive forstået som elevens eget valg og ansvar frem for at blive udpeget som en organisatorisk eller ledelsesmæssig problemstilling,” siger Malou Juelskjær.

Af Knud Holt Nielsen
asterisk@dpu.dk

LÆS MERE:

Juelskjær, M. (2010): "Tilblivelser i/mellem gammel og ny skolearkitektur". Dansk Pædagogisk Tidsskrift, nr. 1.

Juelskjær, M. (2009): "En ny start" – bevægelser i/gennem tid, rum, krop og sociale kategorier via begivenheden skoleskift. Ph.d.-afhandling. København: Danmarks Pædagogiske Universitets-skole/Aarhus Universitet.

Juelskjær, M. (2007): Rummenes Modstande: Subjektivisering i et spatielt perspektiv. I Magtballader (red.) Kofoed og Staunæs. Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.

MALOU JUELSKJÆR

Adjunkt i socialpsykologi ved Institut for Læring, DPU. Hun er del af forskningsprogrammet 'Organisering og Læring' - hvor hun er medlem af den forskningsgruppe, der arbejder med skoleledelse. Hun er netop påbegyndt et projekt som skal undersøge ledelsesbetingelser i ny- og ombygget skolearkitektur. Se www.dpu.dk/skoleledelse

Malou Juelskjær underviser bl.a. på DPU's masteruddannelse Ledelse af Uddannelsesinstitutioner. se www.dpu.dk/ledelse

www.dpu.dk/om/maju